

ערעור אזרחי 8535 / 01

גנאדי ליפשיץ

נגד

1. מדינת ישראל, משרד הבריאות

2. מרכז רפואי משולב ע"ש שיבא

3. ד"ר אילן כהן, מרכז רפואי משולב

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

[9.10.2003]

לפני המשנה לנשיא ת' אור והשופטים א' ריבלין, א' חיות חקיקה ראשית
שאזכרה:

ערעור על פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו (הרשמת י' שיצר) מיום
11.10.2001. הערעור נתקבל.

כרמי בוסתנאי – בשם המערער;

יצחק שפרבר – בשם המשיבים.

פסק-דין

השופטת א' חיות

רחל נפגעה בתאונת דרכים והגישה תביעה לפי [חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים](#),
תשל"ה-1975 (להלן – חוק הפיצויים). בית-המשפט פסק לרחל פיצויים בגין נזקי הגוף
שנגרמו לה בתאונה. כעבור זמן חלה החמרה במצבה של רחל, והיא נזקקת לניתוח.
הצוות הרפואי מתרשל בביצוע הניתוח, וכתוצאה מכך נגרמים לרחל נזקי גוף נוספים.

האם זכאית רחל לתבוע את הצוות הרפואי בגין אותה רשלנות בעילה על-פי [פקודת
הנזיקין](#) [נוסח חדש] (להלן – הפקודה או פקודת הנזיקין), או שמא עומד לה לרועץ
עקרון ייחוד העילה, הקבוע [בסעיף 8\(א\) לחוק הפיצויים](#)?

זו השאלה העומדת להכרעה בערעור זה.

העובדות, ההליכים וטענות הצדדים

1. ביום 11.6.1991 נפגע המערער בתאונת דרכים, ונגרם לו שבר בפרק ירך ימין.
המערער אושפז בבית החולים תל-השומר, שם נותח, והשבר קובע על-ידי פלטה
וברגים.

המערער הגיש, בבית-משפט השלום בתל-אביב-יפו, תביעה על-פי [חוק הפיצויים](#) נגד הנהג ונגד המבטחת של השימוש ברכב שהיה מעורב בתאונה (ת"א 31303/92).

א

פרופ' דקל, אשר מונה כמומחה בתחום האורתופדי, בדק את המערער וקבע כי נגרמה לו נכות רפואית לצמיתות בשיעור 20% כתוצאה מן התאונה.

ב

ביום 7.10.1996 ניתן על-ידי כבוד השופטת ר' סימון פסק-דין בתביעה זו, ולפיו פוצה המערער בגין נזקי הגוף אשר נגרמו לו בתאונה.

התביעה ופסק-הדין הנ"ל ייקראו להלן, לפי העניין, התביעה ופסק-הדין בתביעה על-פי [חוק הפיצויים](#).

ג

2. ביום 22.9.1997, דהיינו כשנה לאחר שניתן פסק-הדין בתביעה על-פי [חוק הפיצויים](#), עבר המערער ניתוח להוצאת המתכות שקובעו בגופו, ולאחריו הופיעו אצלו סימני פגיעה בעצב הסיאטי, שהתבטאו בכאב, באזורי חוסר תחושה ובחולשת שרירים.

ד

3. ביום 26.1.2000 הגיש המערער תביעה לבית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו לפיצוי בגין הנזקים שנגרמו לו בעקבות הניתוח מיום 22.9.1997. התביעה התבססה על עילת הרשלנות והופנתה נגד מדינת ישראל, נגד המרכז הרפואי על שם שיבא ונגד המנתח ד"ר אילן כהן (להלן – המשיבים).

ה

אל כתב-התביעה צירף המערער את חוות-דעתו של ד"ר גורדין, אשר קבע כי הנזק לעצב הסיאטי נגרם כתוצאה מהניתוח להוצאת המתכות, וכן קבע כי הפגיעה בעצב נגרמה על-ידי הרופאים המנתחים, אשר לא נקטו את כל אמצעי הזהירות כדי להגן על העצב המועד לפגיעה בניתוח. ד"ר גורדין הוסיף וקבע כי הנכות אשר נגרמה למערער כתוצאה מן הפגיעה בעצב הסיאטי הינה בשיעור 40%, נוסף על נכותו האורתופדית הקודמת של המערער, כתוצאה מן הפגיעה בפרק הירך, העומדת לדעתו על 30%.

ו

תביעה זו תיקרא להלן תביעת הרשלנות.

ז

4. המשיבים הגישו בקשה לדחיית תביעת הרשלנות על הסף וטענו כי הניתוח להוצאת הקיבועים נדרש בשל החמרה שחלה במצב רגלו של המערער בשנת 1996. המשיבים הוסיפו וטענו כי החמרה זו, וכן הניתוח שבוצע בעקבותיה, נובעים מן הפגיעה בתאונת הדרכים. על-כן לדעתם יש לראות כל נזק הקשור לאותו ניתוח כנזק הכלול בעילה על-פי [חוק הפיצויים](#). המשיבים ביססו את בקשת הדחייה על הסף על

הוראת [סעיף 8\(א\) לחוק הפיצויים](#) בדבר ייחוד העילה על-פי אותו חוק, ושליטת עילה אחרת, בגין נזקי גוף, מכוח [פקודת הנזיקין](#).

א

בפסק-דין מיום 11.10.2001 נעתר בית-משפט קמא (כבוד הרשמת י' שיצר) לבקשת המשיבים ודחה את תביעת הרשלנות על הסף בקובעו כי על-פי ההלכה הפסוקה, אין להפריד בין נזקים שנגרמו באופן ישיר מתאונת הדרכים, לבין נזקים שנגרמו כתוצאה מרשלנות רפואית, אגב טיפול בנפגע התאונה. עקרון ייחוד העילה, כך פסק בית-משפט קמא, נועד למנוע התדיינויות מרובות ובירורים פרטניים בעקבות תאונת דרכים. בית-משפט קמא הוסיף וקבע כי חלוף הזמן מאז התאונה ועד אירוע הרשלנות הרפואית הינו חסר נפקות בהקשר זה, וכי משלא ראה המחוקק לנכון להחריג את הרשלנות הרפואית מגדר עקרון ייחוד העילה, אין להכניסו ב"הדלת האחורית".

ב

בית-משפט קמא הדגיש בפסק-דינו כי התובע (המערער) "כלל לא טרח לפרט באיזה שלב נמצא בירור תביעתו" והוסיף כי אם התובע טרם פוצה, הרי הוא זכאי לפיצוי לפי [חוק הפיצויים](#) גם בגין הרשלנות הרפואית הנטענת, וכי "בדרך זו תוגשם מטרת המחוקק והתובע יוכל לממש זכויותיו".

ג

בית-משפט קמא הותיר בצריך עיון את השאלה אם מתבקשת תוצאה שונה מקום שבו "כל ההליכים הקשורים לפסיקת פיצויים מכוח [חוק הפל"ד](#) נסתיימו והתובע פוצה", בציינו כי מקרה כזה ראוי שיהא מוסדר על-ידי המחוקק כחריג לכלל הקבוע [בסעיף 8 לחוק הפיצויים](#) על-מנת למנוע עוול לניזוק וחסיונות מוחלטת לטיפול רפואי רשלני.

ד

ה

5. המערער מלין על קביעותיו ומסקנותיו של בית-משפט קמא וטוען כי בניגוד לאמור בפסק-הדין, הסתיימה התביעה על-פי [חוק הפיצויים](#) בפסק-דין מיום 7.10.1996, ואילו הניתוח מושא תביעת הרשלנות בוצע כשנה לאחר מכן, ביום 22.9.1997. על-כן, כך מוסיף המערער וטוען, אין בסיס לקביעת בית-משפט קמא שלפיה יכול המערער לבוא על תיקונו בגין הרשלנות הרפואית הנטענת במסגרת התביעה על-פי [חוק הפיצויים](#).

ו

עוד טוען המערער כי במקרה שלפנינו קיימים שני אירועים שונים, אשר כל אחד מהם מקים עילה נפרדת: אירוע אחד הוא תאונת הדרכים אשר בעקבותיה נגרמה למערער נכות אורתופדית צמיתה בשיעור 20%. בגין נזקי אותה תאונה הוגשה התביעה

ז

על-פי [חוק הפיצויים](#), וזו נדונה והוכרעה על-ידי בית-משפט השלום והסתיימה בפסק-דין הממצה את העילה לפי חוק זה.

א

האירוע השני הוא, לטענת המערער, הניתוח הרשלני מספטמבר 1997, שבו נגרם לו נזק גוף נוסף לאחר שהעילה על-פי [חוק הפיצויים](#) כבר מוצתה, וניתן בגינה פסק-דין סופי.

ב

על-כן, כך מוסיף המערער וטוען, טעה בית-משפט קמא בדחותו את תביעת הרשלנות על הסף ובקובעו כי העילה על-פי [חוק הפיצויים](#) מוציאה את עילת הרשלנות במקרה זה, מתוקף עקרון ייחוד העילה [שבסעיף 8\(א\) לחוק הפיצויים](#).

ג

6. המשיבים, מצדם, תומכים במסקנתו של בית-משפט קמא ובקביעותיו, ולשיטתם, מקים עקרון ייחוד העילה [שבסעיף 8 לחוק הפיצויים](#) מחסום מהותי מפני כל תביעה בנזיקין שאיננה תביעה על-פי [חוק הפיצויים](#), ככל שנזקים אלה קשורים לתאונת הדרכים.

ד

המשיבים מוסיפים וטוענים כי העובדה שהתביעה לפי [חוק הפיצויים](#) הסתיימה בטרם בוצע הניתוח נושא תביעת הרשלנות, אינה מעלה ואינה מורידה, ולדעתם, רשלנות רפואית המתרחשת לאחר סיום ההליך לפי [חוק הפיצויים](#), כמו רשלנות רפואית המתרחשת לפני סיום אותו הליך, אינה מקימה לנפגע עילה על-פי [פקודת הנזיקין](#) לנוכח עקרון ייחוד העילה הקבוע [בסעיף 8\(א\) לחוק הפיצויים](#).

ה

עוד טוענים המשיבים, כטענה מקדימה, כי המערער לא הציג בפני בית-משפט קמא את פסק-הדין בתביעה על-פי [חוק הפיצויים](#), ומכאן נבעה קביעתו של בית-משפט קמא שלפיה לא ידוע לו השלב שבו מצוי בירורה של תביעה זו. לנוכח מחדלו של המערער סבורים המשיבים כי לא היה זה ראוי שהמערער יצרף את פסק-הדין בתביעה על-פי [חוק הפיצויים](#) להודעת הערעור.

ו

ייתאמר מיד: טענה מקדימה זו מוטב היה לה אלמלא הועלתה, שכן היו אלה המשיבים עצמם אשר ציינו את דבר מתן פסק-הדין בתביעה על-פי [חוק הפיצויים](#) בסיכומים שהגישו בבית-משפט קמא, ועובדה זו אף צוינה מפורשות על-ידי בא-כוח המערער במהלך הדיון שם. העובדה כי בעת מתן פסק-הדין נעלמה עובדה זו מעיניו של בית-משפט קמא, אינה מצדיקה אפוא התעלמות ממנו גם בשלב הערעור.

ז

- א. 7. [חוק הפיצויים](#) הינו, ביסודו, חוק סוציאלי, ועקרון האחריות המוחלטת הקבוע בו נועד להגשים מטרות אחדות, שבית-משפט זה עמד עליהן לאורך השנים בפסיקתו. ראשית, נועד החוק לייעל את הליכי המשפט בתיקי תאונות דרכים ולקצרים – הליכים שקודם לכן היו ממושכים ומסורבלים – ובכך להקל על הנפגעים בקבלת הפיצוי. כמו כן נועד החוק להקל את העומס הרב שהוטל על בתי-המשפט כתוצאה ממתכונת ההליכים הקודמת, אשר הייתה כרוכה בבירור שאלת האשם, על כל הקשיים הנובעים מכך. ואחרונה, אך לא מבחינת חשיבותה, היא המטרה שלפיה יובטח פיצוי לכל אדם הנפגע בתאונת דרכים בלא קשר לשאלת אשם של אחרים או אשמו שלו תוך פיזור הנזק והטלתו על כלל המשתמשים ברכב באמצעות מנגנון ביטוח חובה (ראו, בין היתר: [ע"א 483/84](#) "קרנית" קרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים נ' אברהם [1], בעמ' 761; [ע"א 358/83](#) שולמן נ' ציון חברה לבטוח בע"מ [2], בעמ' 875; [ע"א 3765/95](#) חוסיין נ' טורם (להלן – פרשת חוסיין [3]), בעמ' 584-587).
- ד. לצורך הגשמת מטרות אלה, העומדות ביסוד [חוק הפיצויים](#), נקבע, בין היתר, עקרון ייחוד העילה [שבסעיף 8\(א\)](#) לחוק, וזו לשונו:
- ה. "מי שתאונת דרכים מקנה לו עילת תביעה על פי חוק זה, לרבות תביעה על פי ביטוח כאמור בסעיף 3(א)(2) ובסעיף 3(ד) לפקודת הביטוח, לא תהיה לו עילת תביעה על פי [פקודת הנזיקין](#) בשל נזק גוף, זולת אם נפגע בתאונה שנגרמה על ידי אדם אחר במתכוון".
- ו. על-פי עיקרון זה, מקום שבו קמה לנפגע עילת תביעה על-פי [חוק הפיצויים](#), נשללת ממנו עילת התביעה בשל נזק גוף, על-פי דיני הנזיקין הכלליים, וכדברי א' [ריבלין בספר](#) [תאונות הדרכים](#) – סדרי דין וחשוב הפיצויים [12]: "החוק אינו בא להוסיף על ההסדר הכללי או להשלימו, כי אם להמירו בהסדר שונה, כל אימת שהנזק נובע מפגיעת גוף בתאונת דרכים" (שם, בעמ' 36). בלעדיות זו, המוקנית לעילה על-פי [חוק הפיצויים](#), מיעלת את ההליך ומאפשרת לנפגע למצות את מלוא זכויותיו בגין מכלול הנזקים שנגרמו לו במסגרת התביעה לפי [חוק הפיצויים](#).
- ז. עמד על כך השופט אור בפרשת חוסיין הנ"ל [3], באומרו:

א "המחוקק ביקש ליצור מנגנון, אשר לא יהיה חשוף לקשיים הכרוכים בשיטת האשם. הוא ביקש ליצור מנגנון מהיר ויעיל לבירורן של תביעות אלה. הוא ביקש לייעל ולפשט את הדיון בהן על ידי ייתור הדיון בשאלת האחריות.

ב הוראת ייחוד העילה שבחוק הפיצויים נועדה להגשים תכלית זו. תכלית זו תומכת בפירוש המילולי של סעיף 8(א) לחוק הפיצויים. היא מלמדת כי המחוקק לא ביקש אך להציב מחסום דיוני בפני הנפגע. היא מצביעה על כך שהמחוקק ביקש ליצור מעין מערכת סגורה, בה לא יהיה על בתי המשפט להידרש לסבך הסוגיות והשאלות המתעוררות בשיטת האשם. זהו תפקידה של הוראת ייחוד העילה" (שם, בעמ' 587).

ג אשר למרחב ההתפרסות של עקרון ייחוד העילה, הקבוע בסעיף 8(א) לחוק הפיצויים, נפסק בפרשת חוסיין הנ"ל [3] כי לנוכח לשון הסעיף ולנוכח התכלית שאותה נועד עקרון ייחוד העילה להגשים, יש לפרשו כקובע "...שלילה מוחלטת של עילה בנזיקין מהנפגע, לעניין כל נזק אשר לגביו קמה לו עילת תביעה על-פי החוק... לנפגע בתאונת דרכים עומדת בעיקרון עילה מכוח חוק הפיצויים גם בגין החמרת נזק שאירעה עקב טיפול רפואי רשלני" (ההדגשה שלי – א' ח').

ד התפיסה שלפיה העילה מכוח חוק הפיצויים כוללת בחובה את החמרת הנזק בגין טיפול רפואי רשלני, קיבלה ביטוי גם בספרו של פרופ' י' אנגלרד פיצויים לנפגעי תאונות דרכים [13]:

ה "הזכאי על פי החוק מפסיד כל עילת תביעה על פי פקודת הנזיקין. הכוונה אינה רק כלפי אחראי לפי החוק, אלא כלפי כל מזיק שתרתם במעשיו לאירוע התאונה. אין כל הגבלה מבחינת חוג האחראים בנזיקין" (שם, בעמ' 146; ראו גם שם, בעמ' 60-61).

ו והתייחס אליה גם השופט ריבלין בספרו הנ"ל [12], בעמ' 417-418:

ז "...עקרון ייחוד העילה [מקים – א' ח'] גם מחסום מפני תביעת הנפגע המופנית, על פי פקודת הנזיקין, כלפי מזיקים נוספים כמו הרופא – שהוסיף ברשלנותו על נזקי הנפגע... נראה כי גם התרשלנות, רפואית או אחרת, בדרגה גבוהה, עשויה לבוא בתחום הסיכון שיוצר השימוש ברכב. הקשר הסיבתי המתקיים בין השימוש ברכב לבין הנזק הסופי הוא הקובע את

גבולות העילה וממילא את המחסום המוקם מכוח [סעיף 8 לחוק הפיצויים](#).
הקשר הסיבתי-המשפטי הראשוני מתקיים 'אם התוצאה המזיקה היא
בתחום הסיכון שיצרה התנהגותו של המזיק, וזאת גם אם התוצאה המזיקה
נגרמה בשל התערבותו של גורם זר'. לפיכך, גם בהתקיים רשלנות רבתי של
המזיק האחר – לא תקום כלפיו, לנפגע, עילת תביעה על פי [פקודת הנזיקין](#).
תביעתו של הנפגע בגין מלוא נזקו תופנה כנגד מבטחו של השימוש ברכב"
(שם, בעמ' 417-418).

א

ב

ראו והשוו: [ע"א 8109/95 קרנית](#), קרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים נ' גינת [4] (השופט
אור); [ת"א \(ב"ש\) 38/92](#) הכשרת הישוב חברה לביטוח בע"מ נ' פודגייצקי [8] (השופט
א' ריבלין); [ת"א \(חי'\) 933/86](#) שוקיר נ' צור שמיר חברה לביטוח בע"מ [9] (השופטת
ט' שטרסברג-כהן); [ת"א \(ת"א\) 5213/90](#) עזבון המנוחה רחל מלמד ז"ל נ' רותם חברה
לביטוח בע"מ [10] (השופטת ד' פלפל); [ת"א \(ב"ש\) 1060/00](#) פלוטקין נ' מימון [11]
(השופטת ש' דברת).

ג

מן האמור לעיל עולה כי אילו נותח המערער בטרם הסתיים הליך התביעה על-פי
[חוק הפיצויים](#) בבית-משפט השלום, אזי היה עליו להעלות את טענותיו בעניין הרשלנות
הרפואית ובעניין הנזקים שנגרמו לו כתוצאה ממנה במסגרת אותו הליך, וכנגד
המבטחת של השימוש ברכב. ודוק, במקרה כזה שאלת הרשלנות ושאלת האשם לא
הייתה עומדת כלל על הפרק, ודי היה לו למערער להראות כי הניתוח נבע מן הפגיעה
הראשונית בתאונת הדרכים, וכי בעקבותיו הוחמר מצבו, ושיעור נכותו עלה, על-מנת
שהמבטחת תחויב בפיצוי על-פי [חוק הפיצויים](#), המביא בחשבון גם נזקים אלה.

ד

ה

8. נשאלת השאלה אם עקרון ייחוד העילה שולל מן הנפגע עילת תביעה על-פי
דיני הנזיקין הכלליים בשל נזק גוף גם כאשר עילה זו נולדה כולה לאחר שעילת
התביעה על-פי [חוק הפיצויים](#) כבר מוצתה.

ו

שלילת עילת התביעה על-פי דיני הנזיקין הכלליים, מכוח עקרון ייחוד העילה
שבסעיף 8(א) [לחוק הפיצויים](#), כרוכה ושלוכה בכך שהנפגע מוצא את תיקונו במסגרת
עילת התביעה על-פי [חוק הפיצויים](#). למעשה, פועלו של עקרון ייחוד העילה הוא בכך
שנטל הפיצוי מוסט מן המזיק על-פי דיני הנזיקין הכלליים אל המבטח של השימוש
ברכב על-מנת להגשים את המטרות ואת התכליות שביסוד [חוק הפיצויים](#). באופן ציורי
ניתן להדגים את התהליך כתהליך של כלים שלובים. עילת התביעה על-פי דיני הנזיקין

ז

הכלליים מתרוקנת מכלי אחד, אך היא עוברת אל הכלי השלוב בו – הוא עילת התביעה על-פי [חוק הפיצויים](#) – וממלאה אותו.

א

מכאן עולה כי שלילת העילה על-פי דיני הנזיקין הכלליים, מתוקף עקרון ייחוד העילה, מותנית בדבר קיומה של עילת תביעה העומדת לנפגע על-פי [חוק הפיצויים](#), עילה אשר מכוחה יש ביכולתו לתבוע ולקבל פיצוי בגין מכלול הנזקים שנגרמו לו. לעומת זה כאשר העילה על-פי [חוק הפיצויים](#) אינה עומדת עוד לנפגע, משום שמוצתה בפסק-דין תקף וסופי, כי אז אין הצדקה לשלול ממנו את עילת התביעה על-פי דיני הנזיקין הכלליים בגין נזק שנגרם לו לאחר אותו פסק-דין.

ב

גישה זו מתיישבת היטב עם עקרון יסוד בתורת הנזיקין שלפיו מקום שנגרם לאדם נזק בעוולה, קמה לו זכות לפיצוי שייטיב את נזקו (א' ברק "מטרת דיני הנזיקין" דיני הנזיקין – תורת הנזיקין הכללית [14], בעמ' 25). יש המוצאים עיגון לזכות זו בשיקולים של צדק ומוסר או בשיקולים של פיזור והרתעה יעילה (ראו י' [גלעד](#) "על גבולות ההרתעה היעילה" [בדיני-הנזיקין](#) [15], וכן ראו [ע"א 44/76](#) אתא חברה לטכסטיל בע"מ נ' שוורץ [5]). יש המעגנים אותה בתפיסה של צדק מתקן או צדק מחלק (לדיון כללי ראו (I. Englund *The Philosophy of Tort Law* [17], at pp. 11-20).

ג

ד

על עקרון יסוד זה ועל התפיסות שבהן הוא מעוגן עמד גם פרופ' Weinrib:

ה

ו

"...the legal regime of personal injuries can be organized on either corrective or distributive lines. In the former case my striking you will be treated as a tort committed by me against you, and my payment to you of damages will restore the equality disturbed by my wrong. In the latter case the same incident will be treated as activating a compensation scheme that shifts resources among members of a pool of contributors and recipients in accordance with a distributive criterion" (E.J. Weinrib "Aristotle's Forms of Justice" [18], at p. 214).

ז

כך או כך, דיני הנזיקין והתכליות השונות אשר דינים אלה שואפים להגשים, מחייבים את המסקנה כי בדרך-כלל אין למנוע מן הניזוק את האפשרות להיפרע בגין נזק מקום שקמה לו עילה לתובעו, אלא אם כן מתקיימים שיקולים מיוחדים המצדיקים זאת.

ניסיונם של המשיבים לרתום את עקרון ייחוד העילה לצורך מיגור תביעת המערער על הסף – הגם שבמצב הדברים שנוצר אין מוקנית לו עוד עילה על-פי [חוק הפיצויים](#) – מוביל לתוצאה שלפיה יינתן פטור גורף לאחראי ברשלנות רפואית – ובשלב זה של הדיון עלינו לצאת מהנחה כי רשלנות כזו אכן התרחשה – ומנגד לא תהיה לנפגע כל כתובת אחרת שיוכל לפנות אליה על-מנת להיטיב את נזקיו. תוצאה כזו, שלפיה יוצא הנפגע וידידיו על ראשו, נוגדת את עקרון היסוד של תורת הנזיקין, הנזכר לעיל, ועל-פי הבנתי, לא אליה כיוון עקרון ייחוד העילה. עיקרון זה נועד לקדם את זכותו של הנפגע לפיצוי בגין מכלול נזקיו בהליך יעיל וקצר, ללא קשר לשאלת האשם ובהתבסס על עקרונות של פיזור, יעילות וצדק חלוקתי (ראו: [ע"א 326/80](#) סואעד נ' טאהא [6], בעמ' 204; [16] "No-Fault Comes to Israel" (D. Kretzmer). אולם אין לפרש את עקרון ייחוד העילה כעיקרון השולל מן הנפגע זכות תביעה ומותירו ללא פיצוי כלשהו בגין נזק שאירע לאחר מיצוי העילה על-פי [חוק הפיצויים](#). תוצאה כזו, שבה תומכים המשיבים, אין בה כל צדק חלוקתי, משום שהנטל כולו נופל על כתפי הנפגע, וצדק מתקן ודאי שאין בה, משום שהמזיק יוצא פטור בלא כלום.

עד כמה בלתי רצויה ובלתי ראויה הגישה המוצגת על-ידי המשיבים, ניתן להדגים בדוגמה הקיצונית הזו: ראובן נפגע בתאונת דרכים, וכתוצאה ממנה נגרמה לו נכות רפואית צמיתה בשיעור של 10%. ראובן מגיש תביעה על-פי [חוק הפיצויים](#) כנגד המבטחת של השימוש ברכב המעורב בתאונה, ובית-המשפט פוסק לו פיצוי בפסק-דין הניתן באותו הליך. לאחר מתן פסק-הדין נזקק ראובן לניתוח בשל החמרה במצבו הרפואי. באותו ניתוח, ובעקבות רשלנות רפואית המתרחשת במהלכו, נותר ראובן משותק בכל ארבעה גפיו. האם יעלה על הדעת כי ראובן לא יוכל לתבוע את האחראים למצבו זה בעילה על-פי דיני הנזיקין הכלליים רק משום שהצורך בניתוח, אשר במהלכו נגרמה הרשלנות, נבע מן הפגיעה בתאונת הדרכים? אכן, כל עוד מוקנית לראובן עילת תביעה על-פי [חוק הפיצויים](#), משמיע לנו עקרון ייחוד העילה [שבסעיף 8\(א\) לחוק הפיצויים](#) כי על ראובן לכלול את נזקיו אלה בגדר אותה עילה, והוא שולל מידידיו את הזכות לפיצוי על-פי דיני הנזיקין הכלליים מן השיקולים שהוזכרו. אולם משמוצתה עילה זו, לא ייתכן להותירו ללא פיצוי כלשהו.

9. ביסוס ואחיזה למסקנה זו ניתן למצוא בלשון [סעיף 8\(א\) לחוק הפיצויים](#), שתחילתו במילים: "מי שתאונת דרכים מקנה לו עילת תביעה על פי חוק זה...", ללמדנו כי מקום שאין מוקנית עוד עילה על-פי [חוק הפיצויים](#), משום שזו מוצתה, אין תחולה לעקרון ייחוד העילה.

בפרשת חוסיין הנ"ל [3] מתייחס השופט אור לשני מובנים אפשריים של המונח "עילה" שבסעיף 8(א), סיפה, לחוק הפיצויים:

א

"מובן אחד מתייחס לאותן עובדות הנדרשות כדי לגבש זכות לסעד משפטי מסוים (ע"א 767/77 בן חיים נ' כהן, בעמ' 573). ברור, כי הוראת סעיף 8(א) אינה מתייחסת למובן זה. אין בהוראה זו כדי להשמיט את העובדות המהוות את הבסיס לתביעת זכות בנזיקין.

ב

האפשרות הפרשנית השנייה היא עילה במובן עצם הזכות (שם; ראו גם ע"א 59/88 אברהם רובינשטיין ושות' חברה קבלנית בע"מ נ' א' פישר ואח' וערעור שכנגד, בעמ' 733-734). פרשנות זו מתאימה מבחינת מובנה להוראת סעיף 8(א). היא מלמדת כי פועלה של הוראה זו הוא מהותי..." (שם [3], בעמ' 584).

ג

לפי קביעה זו, נשללת מן הנפגע זכותו המהותית לתבוע על-פי דיני הנזיקין הכלליים בשל נזק גוף מקום שבו מוקנית לו עילת תביעה על-פי חוק הפיצויים.

ד

בין שנחיל פרשנות זו על המונח "עילת תביעה" שברישא, המוסב על עילה על-פי חוק הפיצויים, ובין שנתייחס למונח זה כמכוון אל העובדות הנדרשות לגיבוש זכות לסעד משפטי, נראה כי עילת התביעה על-פי חוק הפיצויים נבלעת ומתמזגת בפסק-דין תקף וסופי, הניתן בתביעה על-פי אותו חוק (ראו ע"א 5323/90 שורקא נ' אצטה [7], בעמ' 862). מאותו שלב ואילך אין תאונת הדרכים "מקנה" עוד עילת תביעה לנפגע על-פי חוק הפיצויים, ומשחדלה עילה זו להתקיים, חדל להתקיים גם עקרון ייחוד העילה שבסעיף 8(א) לחוק.

ה

אם נפנה מן העוגן הלשוני שבסעיף 8(א) לחוק הפיצויים ונחזור אל התכליות העומדות ביסוד אותו חוק וכן אל עקרונות היסוד של דיני הנזיקין הכלליים, ניתן לומר כי עקרון ייחוד העילה, השולל את זכותו של הניזוק לתבוע מן המזיק פיצוי בגין נזק שנגרם במעשה עוולה, הוא החריג לכלל, ואילו הכלל הוא כי לניזוק עומדת זכות להיטיב את נזקו מידי מי שגרם לו נזק במעשה עוולה. בהיותו חריג לכלל יש אפוא להפעיל את עקרון ייחוד העילה רק באותם מקרים, כגון המקרה אשר נדון בפרשת חוסיין [3], שבהם היה בהפעלת העיקרון האמור כדי להגשים, הלכה למעשה, את התכליות ואת המטרות שנועד חוק הפיצויים לשרת. לעומת זה במצב דברים כגון זה שלפנינו, שבו אין העילה לפי חוק הפיצויים עומדת עוד, אין קיום לאותם טעמים

ו

ז

המצדיקים שלילתה של העילה לפי דיני הנזיקין הכלליים. על-כן שב על כנו הכלל, ומכוחו עומדת לנפגע העילה הנזיקית.

א

10. עם זאת ראוי להדגיש את ההבחנה בין התרחשות מעוולת, אשר כל כולה אירעה לאחר מיצוי עילת התביעה על-פי [חוק הפיצויים](#), ואשר לא היה ניתן לצפותה קודם לכן, ובין התרחשות במהלך הדברים הרגיל, אשר גם אם קרתה לאחר מיצוי העילה על-פי [חוק הפיצויים](#), היה ניתן לצפותה, והיה ניתן לאמוד את הפיצוי המגיע בגינה אף בטרם קרתה.

ב

כוונתי למשל למצב דברים שאנו עדים לו לעתים קרובות בהליכים על-פי [חוק הפיצויים](#), ולפיו קובע המומחה הרפואי כי צפויה בעתיד החמרה במצב התובע, או כי התובע עלול להיזקק בעתיד לניתוח או לניתוחים נוספים.

ג

החמרה זו וכן עלותם של הניתוחים הנוספים, כמו גם ההפסד שייגרם לתובע בשל אי-הכושר הזמני הכרוך בהם, ניתנים להערכה, לאומדן ולפסיקת פיצוי כבר בעת הדיון בתביעה על-פי [חוק הפיצויים](#), הגם שמדובר בהתרחשויות עתידיות, משום שמדובר במהלך הדברים הרגיל והצפוי של הטיפולים הרפואיים העתידיים, שעליו יכול המומחה הרפואי להצביע כבר בעת הדיון בתביעה על-פי [חוק הפיצויים](#).

ד

אכן, במקרה שלפנינו ציין פרופ' דקל בחוות-הדעת שניתנה על-ידיו בתביעה על-פי [חוק הפיצויים](#), כי קיימת סבירות גבוהה שנכותו של המערער תחמיר כתוצאה מהתגברות השינויים הניווניים בעקבות השבר שממנו סבל. פרופ' דקל הוסיף וקבע כי ייתכן מאוד שהמערער ייזקק בעתיד לניתוח להחלפת מפרק הירך, או לחלופין ניתוח להקשיית מפרק הירך. בגין ניתוחים עתידיים אלה, וכל הכרוך בהם במהלך הרגיל של הדברים, פסק בית-משפט השלום למערער פיצוי גלובלי בסך כולל של 12,000 ש"ח במסגרת התביעה על-פי [חוק הפיצויים](#).

ה

טוענים המשיבים כי בכך בא המערער על סיפוקו בכל הנוגע לאותם ניתוחים, לרבות התרחשות של רשלנות רפואית במהלך איזה מהם.

ו

גישה כזו אין לקבל. רשלנות רפואית איננה מתרחשת במהלך הרגיל של הדברים, ועל-כן לא ניתן, ולא צריך, לצפות את התרחשותה בעת פסיקת הפיצוי על-פי [חוק הפיצויים](#).

ז

הנה-כי-כן, נזק הנובע מרשלנות רפואית שהתרחשה לאחר מתן פסק-הדין בתביעה על-פי [חוק הפיצויים](#), איננו נכלל בעילה על-פי חוק זה, ואין רואים בו כאילו מוצה בפסק-הדין.

א

11. סיכומו של דבר – הייתי מציעה לקבל את הערעור ולבטל את פסק-דינו של בית-משפט קמא, שלפיו נדחתה על הסף תביעת הרשלנות שהגיש המערער כנגד המשיבים. כמו כן הייתי מחייבת את המשיבים, ביחד ולחוד, לשלם למערער הוצאות ושכר טרחת עורך-דין בסך 50,000 ש"ח.

ב

המשנה לנשיא ת' אור

ג

אני מסכים.

השופט א' ריבלין

ד

1. מצטרף אני לפסק-דינה המאלף של חברתי השופטת חיות, וברצוני להוסיף את הדברים האלה: [חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים](#) (להלן – החוק או חוק הפיצויים) מציע משטר פיצויי "טהור" בצד האחריות המוחלטת המוטלת במסגרתו. על-פי ההסדר הקבוע בחוק, בהתקיים התנאים לתחולתו מתבטלת כליל עילת התביעה בנזיקין, ושוב אין הנפגע רשאי לתבוע את נזקיו אלא במסגרת החוק.

ה

העיקרון האמור בדבר ייחוד העילה, הקבוע [בסעיף 8](#) לחוק, מקים מחסום מפני תביעת הנפגע על-פי עילה נזיקית שמחוץ למסגרת החוק (אלא אם נפגע בתאונה שנגרמה על-ידי אדם אחר במתכוון). להוראה זו בדבר ייחוד העילה נפקות כפולה: האחת שני פנים לה – מי שאין לו עוד תביעה על-פי [פקודת הנזיקין](#) [נוסח חדש] נתון בתביעתו כנגד המשתמש ברכב לתקרת הפיצוי הקבועה [בחוק הפיצויים](#), וחישוב הנזק לא נעשה על-פי הנתונים האינדיווידואליים כי אם בגבולות הקבועים בחוק; לעתים נתון הפיצוי גם בסד נוקשה של נוסחאות. הפן האחר – מן הנפגע הזכאי לפיצויים על-פי החוק, נמנעת האפשרות לתבוע מזיק אחר שאינו המשתמש ברכב, דרך משל – הרשות האמונה על אחזקה תקינה של הכביש המשובש או יצרן המכונית הפגומה (ראו אנגלרד פיצויים לנפגעי תאונות דרכים [13], בעמ' 146).

ו

ז

והנפקות השנייה: מי ששילם פיצויים לפי החוק אינו רשאי לחזור על אדם אחר, האחראי לנזק, כולו או מקצתו, לפי דין אחר. זכותו של אחראי על-פי החוק ששילם פיצויים תלויה, כך נפסק, בזכותו של הנפגע עצמו לקבל פיצויים מהמזיק הנוסף, והתוצאה היא שאין למי ששילם פיצויים על-פי החוק זכות חזרה על מזיק צד שלישי, אפילו הוכח אשמו: ע"א 3765/95 הנ"ל [3]. באותה פרשה נפסק, מפי המשנה לנשיא (אז השופט) אור, כי יש לדחות תביעת השתתפות של מבטחת הרכב שהיה מעורב בתאונת דרכים כלפי רופא שטיפל בנפגע לאחר התאונה, ואשר כלפיו נטען כי גרם להחמרת הנזק ברשלנות. בית-המשפט קבע כי העובדה שהנתבע עצמו אינו רשאי לתבוע את המעוול הנוסף על הנזקים שהסב לו בשל מחסום ייחוד העילה, מונעת גם ממבטחת הרכב, שבאה בנעליו, לתבוע מן המעוול הנוסף שיפוי או השתתפות. עקרון ייחוד העילה, כך נפסק, מציב בפני הנפגע עצמו לא רק מחסום דיוני כנגד תביעה מן המזיק הנוסף, כי אם גם מחסום מהותי, ולפיכך אין קמה למשתמש ברכב ולמבטחו, האחראים לפי החוק, עילה לחזור על מי שתורם לנזק הגוף, מכוח פקודת הנזיקין [נוסח חדש].

א

ב

ג

2. היקפן של שתי הנפקויות האלה הוא פועל יוצא של היקף העילה כפי שתוגדר לעניין הוראת סעיף 8 לחוק הפיצויים, השולל, ככלל, ממי שנפגע בתאונת דרכים, ויש לו עילת תביעה מכוח חוק הפיצויים, את הזכאות לתבוע פיצויים מכוח דין הנזיקין הכללי. עילת התביעה במסגרת חוק הפיצויים קמה לנפגע בגין אותו "מאורע שבו נגרם לאדם נזק גוף עקב שימוש ברכב מנועי למטרות תחבורה" (סעיף 1 לחוק; ההדגשה שלי – א' ר'). ובמילים אחרות: כל עוד מתקיים קשר סיבתי משפטי בין השימוש ברכב לבין נזק הגוף שנגרם לנפגע בעת התאונה עצמה או לאחריה, יבוא הנזק, גם הנזק הנוסף, במסגרת עילת התביעה הקמה מכוחו של חוק הפיצויים, ושוב לא יוכל הנפגע לתבוע מחוץ למסגרת החוק. השאלה אם בגדר המאורע הזה, שבו נגרם הנזק, יבואו גם ראשי נזק שהוסבו לנפגע בעקבות התאונה ואחריה, תמצא לה אפוא פתרון על-פי כללי הסיבתיות שהוחלו על החוק. משבא הנזק בגדר הקשר הסיבתי הנדרש קמה לנפגע עילת תביעה בנזיקין במסגרת חוק הפיצויים – ורק במסגרתו. גם התרשלות רפואית או אחרת, בדרגה גבוהה, אפילו באה לאחר התאונה, עשויה לבוא בתחום הסיכון שיצר השימוש ברכב, וממילא לא תקום לנפגע עילת תביעה על-פי פקודת הנזיקין [נוסח חדש] כלפי הגורם המתערב הזה (השוו ע"א 358/83 הנ"ל [2] מפי הנשיא (אז השופט) ברק). מבחן הסיבתיות הרחב שאומץ בפסיקה, הלא הוא מבחן הסיכון, עשוי להרחיב את גדרה של עילת התביעה על-פי חוק הפיצויים ולהצר את מיתחם הזכאות הלבד "חוקית". לכך עשויות להילוות תוצאות שאינן רצויות: עקרון ייחוד העילה, כשנלווים אליו הגדרה רחבה של העילה, הגמשה של מבחן הסיבתיות המשפטית ואיסור זכות החזרה על מזיקים נוספים, עשוי להביא להחצנה של תוצאות תאונה שאינן פועל יוצא ישיר של

ד

ה

ו

ז

השימוש ברכב, מן המזיק הנוסף והלאה (השוו אנגלרד בספרו הנ"ל [13], בעמ' 40). קושי זה אין להחמיר עוד, לפיכך בדין קבעה חברתי השופטת חיות כי מקום שחלה בו – בשל התרשלות רופאיו – החמרה במצבו של נפגע שזכה בפיצוייו במסגרת [חוק הפיצויים](#), וההחמרה חלה לאחר מתן פסק-דין חלוט על-פי החוק, שוב לא קמה בפניו מניעה לתבוע את נזקיו הנוספים מן המזיק שהתרשל במתן הטיפול הרפואי. אין להרחיב את הגדרת ה"עילה", כמשמעותה [בסעיף 8 לחוק הפיצויים](#) עוד, ואין לכלול בה גם עילת תביעה שנולדה לאחר שעילת התביעה על-פי [חוק הפיצויים](#) כבר מוצתה. האירוע הרפואי לא בא לעולם ביום פסק-הדין, ועל-כן אין הוא, ואין הוא יכול להיות, חלק מעילת התביעה כמובנה [בסעיף 8 לחוק הפיצויים](#). הרחבה כזו לא רק תפטר את המזיק הנוסף – הפטור מכוח הילכת [נ"א 3765/95](#) הנ"ל [3] – אם הוסב הנזק הנוסף עוד קודם למיצוי עילת התביעה, כי אם גם תותיר את הנפגע כשידיו על ראשו משגם המזיק הראשוני יופטר מכל אחריות, משמוצתה העילה – ועתים גם מחמת התיישנות. אין בשום פנים להרחיב את מבחני ריחוק הנזק תוך התעלמות מתהליך הגרימה ולכלול את האירוע הרפואי בגדר "תאונת דרכים".

א

ב

ג

ד

מטעמים אלה, ומטעמיה של חברתי השופטת חיות, כולם, אני מצטרף לפסק-דינה. הוחלט כאמור בפסק-דינה של השופטת חיות.

ניתן היום, י"ג בתשרי תשס"ד (9.10.2003).

ה

ו

ז

1

T